

Haziran 2021

Dünya Ayçiçeği Verileri (bin ton)

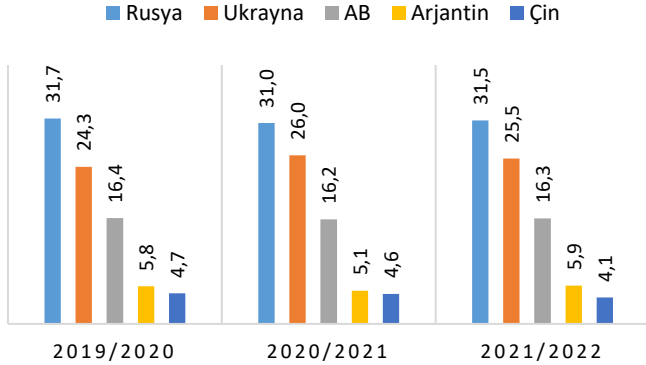
	2017/18	2018/2019	2019/20200	2020/21 ¹	2021/22 ²	Değişim (%) ³
Alan (bin ha)	25.967	25.958	25.818	26.353	26.898	2,1
Verim (ton/ha)	1,85	1,96	2,08	1,85	2,03	9,7
Üretim	48.325	47.926	50.643	54.717	49.697	-9,2
Tüketim	47.337	48.198	50.354	54.322	49.733	-8,4
Yılsonu Stokları	3.401	2.673	2.395	2.481	1.977	-20,3
İthalat	2.309	2.291	2.663	3.329	2.701	-18,9
İhracat	2.681	2.747	3.230	3.638	3.169	-12,9

Kaynak: USDA (Erişim tarihi: 08.06.2021) ¹/Tahmin,²/ Öngörü,³/son iki pazarlama yılının değişimini göstermektedir.

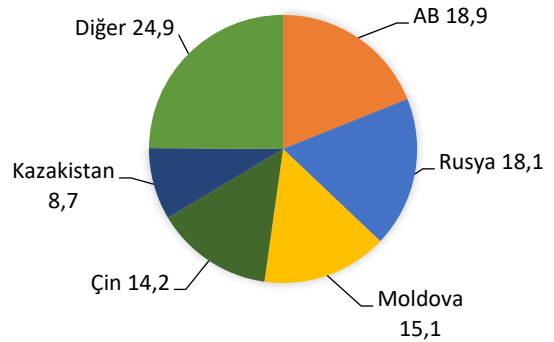
USDA verilerine göre, dünyada 2020/2021 pazarlama yılında 26,3 milyon hektar alanda ayçiçeği ekimi yapılmış ve 1,8 ton/ha verim alınmıştır. Aynı pazarlama yılında bir önceki pazarlama yılına oranla ekilen alanda %2 artış, verimde ise %11 oranında azalış gerçekleşmiştir. Yine aynı pazarlama yılında üretim bir önceki pazarlama yılına göre %8 oranında artarak dünyada toplam 54,7 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. Üretimin 2021/22 pazarlama

yılında bir önceki pazarlama yılına oranla %9 azalarak 49,7 milyon ton olacağı, ekim alanının ise %2 oranında artarak 26,9 milyon hektara yükseleceği öngörülmektedir. Dünyada ayçiçeği tohumu ihracatı, yağa oranla oldukça düşük düzeydedir. İhracatın büyük kısmı kırma işleminden sonra ham yağ olarak yapılmaktadır. 2020/2021 pazarlama yılında ayçiçeği tohumunun sadece %6,6'sı ihraç edilmiştir.

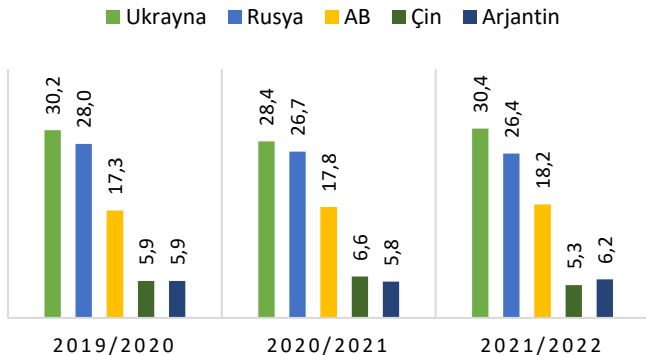
Ayçiçeği ekim alanında önemli ülkeler (%)

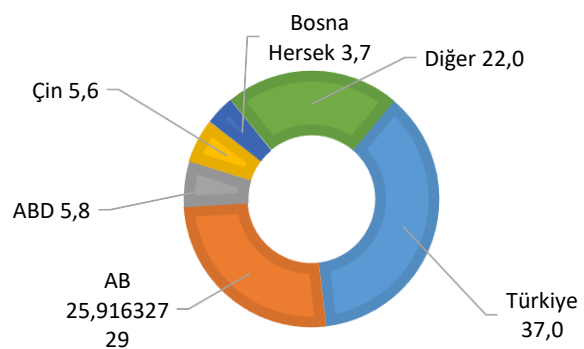
Ülkelere göre dünya ayçiçeği ihracatı (2020/21, %)

Ayçiçeği üretiminde önemli ülkeler (%)

Ayçiçeği ithalatında önemli ülkelerin payı (2020/21, %)

2020/21 pazarlama yılında ayçiçeği tarımı dünyada en fazla Rusya, Ukrayna, AB, Arjantin ve Çin’de yapılmış olup, Rusya, Ukrayna ve AB dünya ayçiçeği üretiminin %72,9’unu gerçekleştirmişlerdir. 2021/2022 pazarlama yılında dünya ayçiçeği üretiminde %10 oranında bir artış beklenirken, bir önceki pazarlama yılına göre Rusya’nın ayçiçeği üretiminde %9,3, Ukrayna’da ise %18,4 oranında artış olacağı öngörülmektedir. 2020/2021 pazarlama yılında, ayçiçeği tohum ihracatında, AB %18,9 ile ilk sırada yer alırken, bir önceki yıl %33,6’lık payla ilk sırada yer alan Rusya %18,1 ile

ikinci sırada yer almaktadır. Söz konusu pazarlama yılında toplam ihracatın %75,1’i AB, Moldova, Çin, Kazakistan ve Rusya tarafından yapılmaktadır. 2020/2021pazarlama yılında dünya ayçiçeği tohum ithalatının %62,9’u Avrupa Birliği ve Türkiye tarafından gerçekleştirilmiştir. Aynı pazarlama yılında AB ayçiçeği ithalat miktarında bir önceki pazarlama yılına göre %28,4 oranında, Türkiye ayçiçeği ithalat miktarında ise %15,1 oranında bir azalış gerçekleşmiştir.

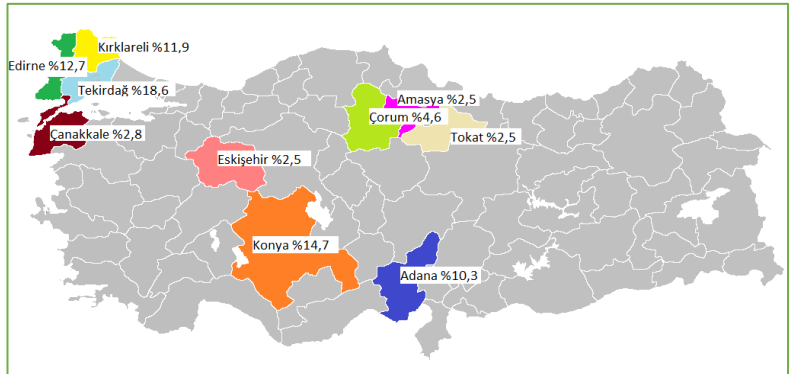
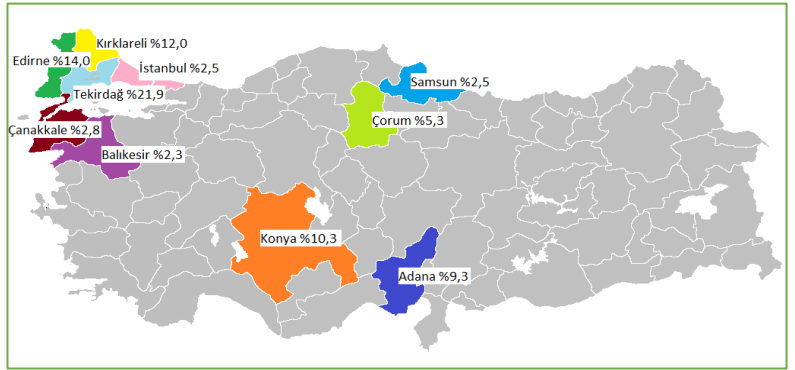
Türkiye Ayçiçeği Verileri (bin ton)

	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20	Değişim (%) ¹
Alan (1000 ha)	685	720	779	734	752	2,5
Verim (kg/da)	245	232	252	265	279	5,1
Üretim	1.681	1.671	1.964	1.949	2.100	7,7
Yurt içi kullanım	2.112	2.589	3.032	2.914	3.466	19,0
İthalat	2.362	2.864	2.166	2.747	3.301	20,2
İhracat	1.833	1.975	1.203	1.619	1.939	19,8
Stok Değişimi	84	-42	-119	148	-21	-114,5

Kaynak:TÜİK(Erişim:08.06.2021),¹/Verisi bulunan son iki pazarlama yılının değişimini göstermektedir. Piyasa dönemi Eylül - Ağustos

Ayçiçeği ekim alanları; Türkiye’de 2020/2021 sezonunda ayçiçeği ekim alanı bir önceki sezona göre %3,2oranında azalarak 728 bin hektar olmuştur.2020 yılında Türkiye yağlık ayçiçeği ekim alanı 650bin ha’dır. Tekirdağ (142 bin ha), Edirne (90 bin ha), Adana (60 bin ha), Kırklareli (77 bin ha) ve Konya (66 bin ha)yağlık ayçiçeği ekim alanının %67’sini oluşturmaktadır.

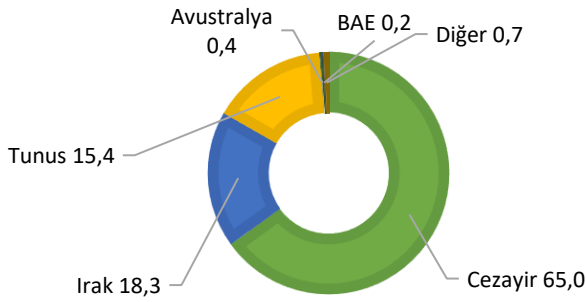
Ayçiçeği üretimi; Türkiye’de 2020/2021 sezonunda ayçiçeği üretim miktarı bir önceki sezona oranla %1,6oranında azalarak 2 milyon ton olmuştur. Bunun 1,9 milyon tonu yağlık olarak üretilmiştir.2020 yılı yağlık ayçiçeği üretiminde Tekirdağ (353 bin ton), Konya (278 bin ton), Adana (195 bin ton), Edirne (240 bin ton) ve Kırklareli (226 bin ton) ilk sıralarda yer almıştır. TÜİK verilerine göre 2021 yılı ayçiçeği üretiminin bir önceki yıla göre %14,7 oranında artarak 2,4 milyon ton olacağı tahmin edilmektedir.

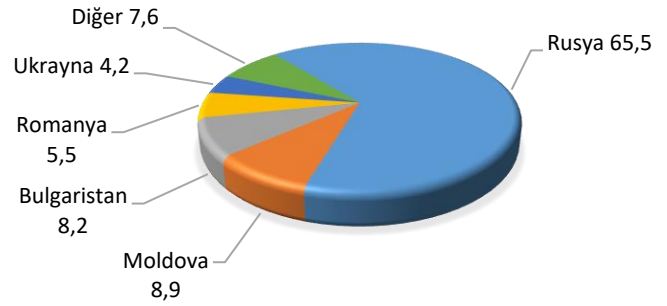
Türkiye’de Ayçiçeği Kullanımı ve Dış Ticareti:

Türkiye’de gerek hızlı nüfus artışı ve gerekse kişi başına artan tüketim sonucu bitkisel yağ tüketiminde sürekli bir artış gözlenmekte ve yağ üretimi, tüketimi karşılayamamaktadır. Bu nedenle giderek artan yağ açığını karşılamak için ithalat yoluna gidilmektedir. 2019/2020 döneminde kişi başına tüketim 40 kg iken yeterlilik derecesi %60,1’dir. Türkiye’nin ithalat ve ihracat verilerine bakıldığında 2020 yılı ihracatı 2,5 bin ton, ithalatı ise 1,04 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. 2021 yılı yılın ilk dört ayında ayçiçeği ihracatı 118 bin ton, ayçiçeği ithalatı ise 853 bin tondur.

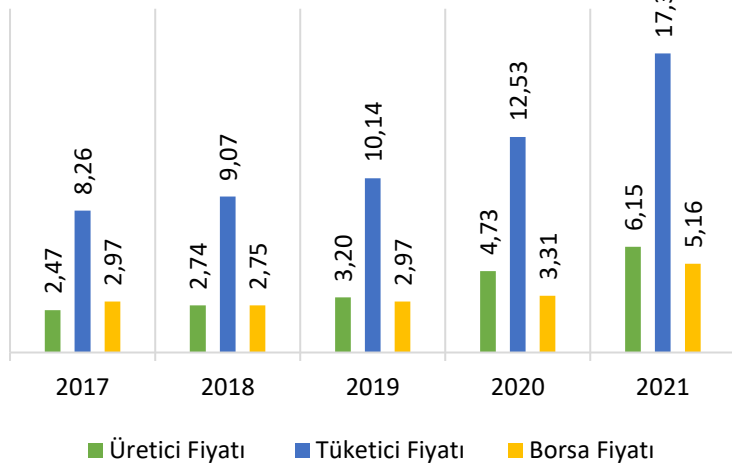
Türkiye ayçiçeği ihracatında önemli ülkeler (2020,%)

Türkiye'nin ayçiçeği ithalatı yaptığı ülkeler (2020,%)

TL/kg

Kaynak: TÜİK,TTB, (Erişim:14.06.2021) *2021 yılı verisi 5 aylık dönem ortalamasıdır.

2021 yılının mayıs ayı ayçiçeği üretici fiyatı bir önceki aya göre %1,26, bir önceki yılın aynı ayına göre %48,82 artışla 6,32 TL/kg olarak gerçekleşmiştir. Aynı dönem 12,05 TL/kg olan ayçiçek yağı tüketici fiyatı, yine 2021 yılı mayıs ayında bir önceki aya göre %0,5, bir önceki yılın aynı ayına göre %49,63 artışla 18,04 TL/kg olarak gerçekleşmiştir.

Ayçiçeği borsa fiyatında Tekirdağ Ticaret Borsası hazır müstahsil satış fiyatları dikkate alınmış olup, bu fiyat 2021 yılı nisan ayında 5,1 TL/kg iken mayıs ayında 5,3 TL/kg'dır. 2021 yılının mayıs ayı borsa fiyatı, 2020 yılının aynı ayına göre %76,67 oranında artış göstermiştir.

Türkiye'de 2020 Yılı Ayçiçeği Destekleme Politikaları:

Çiftçi Kayıt Sistemi'ne (ÇKS) dahil olan çiftçilere 2020 yılı Fark Ödemesi Desteği Birim Miktarı 50 kr/kg, Mazot desteği 26TL/da ve Gübre desteği 8 TL/da olmak üzere toplamda 34 TL/da, Organik tarım desteği; III. Kategori üretim için; 30 TL/da olarak uygulanmaktadır. Patates siğili hastalığı görülen (Adana, Afyonkarahisar, Aksaray, Artvin, Ankara, Bursa; Gümüşhane, Iğdır, Kayseri, Niğde, Nevşehir, Ordu, Sivas ve Trabzon) alanlarda yağlık ayçiçeği, aspir, kanola ve soya üretimi yapan çiftçilere aldığı alternatif ödeme desteği 110 TL/da'dır. Diğer yandan, Türkiye'de ayçiçeği tohumu ve ham yağ ithalatında gümrük vergisi ve gözetim fiyatı uygulamaları devam etmektedir.

Türkiye'deyaglık ayçiçeği uzun yıllardır üretimini teşvik etmek ve bitkisel yağ açığını giderebilmek amacıyla devlet desteklemesi kapsamındadır.

Verilen Destek (TL/kg)

Yıllar	Fark Ödemesi	Toprak Analizi	Gübre	Mazot	Toplam
2016	0,40	-	0,045		0,445
2017	0,40	0,005	0,015	0,064	0,484
2018	0,40	0,005	0,014	0,069	0,488
2019	0,40	0,005	0,014	0,090	0,509
2020	0,50	0,005	0,027	0,089	0,621

Kaynak: TOB verilerinden TEPGE hesaplamaları

	2016	2017	2018	2019	2020
Ayçiçeği Fiyatı (TL/kg)	2,00	2,29	2,74	3,20	4,73
Destek (TL/kg)	0,45	0,48	0,49	0,51	0,62
Ayçiçeği Fiyatı + Destek (TL/kg)	2,45	2,77	3,23	3,71	5,35
Gübre Fiyatı (TL/kg) (A.Nitrat %26)	0,76	0,87	0,99	1,22	1,44
Mazot Fiyatı (TL/lt)	3,85	4,69	5,75	6,43	6,06
Tohumluk Fiyatı (TL/kg)	39,3	38,8	52,8	72,8	89,3
1 kg Ayçiçeği ile alınabilecek girdi miktarı (kg)					
Ayçiçeği/Gübre	2,63	2,63	2,77	2,62	3,28
Ayçiçeği + destek/Gübre	3,22	3,19	3,26	3,04	3,72
Ayçiçeği/Mazot	0,52	0,49	0,48	0,50	0,78
Ayçiçeği + destek/Mazot	0,64	0,59	0,56	0,58	0,88
Ayçiçeği/Tohum	0,05	0,06	0,05	0,04	0,05
Ayçiçeği + destek/Tohum	0,06	0,07	0,06	0,05	0,06

Kaynak: TOB ve TÜİK verilerinden TEPGE hesaplamaları

Ayçiçeği Girdi Pariteleri

2020 yılı ayçiçeği üretici fiyatı 4,73 TL/kg, gübre fiyatı 1,44 TL/kg, mazot fiyatı 6,06 TL/kg, 2020 yılı ayçiçeği sertifikalı tohumluk fiyatı ise 89,3 TL/kg olarak gerçekleşmiştir.

2020 yılında ayçiçeği/gübre paritesi bir önceki yıla göre %25,2, ayçiçeği/tohum paritesi %20,6 ve ayçiçeği/mazot paritesi ise %56,8 oranında artmıştır.

2020 yılı ayçiçeği girdi pariteleri değerlendirildiğinde ise bir önceki yıla oranla, ayçiçeği+destek/gübre paritesi %22,2, ayçiçeği+destek/tohum paritesi %17,7 ve ayçiçeği+destek/mazot paritesi ise %53,1 oranında artış göstermiştir.

GENEL DEĞERLENDİRME

Türkiye’de, ayçiçeği yağı yemeklik kalitesi yönünden ve ayçiçeği tohumunun içerdiği yüksek orandaki (%22-50) yağ miktarı nedeniyle tüketimi yüksektir. Türkiye’de bitkisel yağ ihtiyacı, kişi başı tüketim miktarı ve nüfus artışına paralel olarak artış göstermektedir ancak yağ ihtiyacını karşılayacak düzeyde üretim gerçekleştirilememektedir. Yurt içinde üretilen ayçiçeği ile toplam bitkisel yağ talebinin sadece bir kısmı karşılanabilmektedir. Bu nedenle; giderek artan önemli miktardaki yağ açığı, tohum ve ham yağ ithalatı yoluyla karşılanmakta olup bitkisel yağ sanayi, hammadde yönünden büyük bir kısmı dışa bağımlı durumdadır. Türkiye’de ayçiçeği yağı tüketimi yıllık yaklaşık olarak 900 bin tondur. Ancak ülke mahsulünden elde edilen ayçiçeği yağı ise yıllık yaklaşık olarak 400-450 bin ton olmaktadır. Ortaya çıkan bu açık ithalat ile karşılanmaya çalışılmaktadır. Bu nedenle ayçiçeği, ülkemizin önemli ithal kalemlerinden biri olup, Türkiye dünyada en büyük ithalatçı ülke konumundadır.

Türkiye bitkisel üretim istatistiklerine bakıldığında 2020 yılı ayçiçeğinin tahıllar ve diğer bitkisel ürünler içerisindeki üretim miktarı %3'lük payla 2.067.004 ton olarak gerçekleşirken, yine üretimdeki payı bir önceki yıla göre %1,6'lık bir azalış göstermiştir.

COVID-19 pandemisi nedeniyle ihracatçı ülkelerin (Rusya, Romanya, Ukrayna, Moldova) ihracat kısıtlamaları ve yasaklamaları uygulamaya başlamaları büyük risk oluşturmuştur. Türkiye’de Ayçiçeği tohumu ithalatındaki

%27 olan gümrük vergisi oranı yapılan mevzuat düzenlemesi ile 31 Mayıs 2020 tarihine kadar %, 01-30 Haziran 2020 tarihleri arasında %13 olarak uygulanmıştır. 25 Kasım 2020 tarihli Resmi Gazete’de yayınlanan Cumhurbaşkanlığı Kararı ile ham ayçiçeği yağı ithalatında alınan %36 gümrük vergisi %3’e, ton başına alınan 280 Euro olan Toplu Konut Fonu ödemesi 60 Euro’ya düşürülmüştür. Yeni oranlar 1 Temmuz 2021 tarihine kadar geçerli olacaktır.

2004-2015 yılları arası dalgalanmalar ve trend dikkate alınarak yapılan tahminlere göre; Türkiye’de 2030 yılında yağlık ayçiçeği üretim miktarının 2,3 milyon ton, ayçiçeği tüketim miktarının 3,6 milyon ton, ayçiçeği ithalatının ise ortalama 1,1 milyon ton seviyesine yükseleceği tahmin edilmektedir. Aynı araştırmada, ayçiçeği fiyatlarındaki 1 kuruşluk artışın ayçiçeği üretimini ortalama 3.177 ton artırırken, prim ödemesindeki aynı artışın üretimi ortalama 31.771 ton artıracığı hesaplanmıştır. Dolayısıyla; ayçiçeği üretimini destekleyici politikaların, genel olarak ayçiçeği çiftçilerinin üretim maliyetlerini düşürerek daha etkin bir üretim yapılmasına da olanak sağlayacağı tahmin edilmektedir(2).

Yararlanılan Kaynaklar

2/GEDİKOĞLU, H. Ayçiçeği neden stratejik ürün olmalı? Yağlı Tohumlu Bitkiler Konferansı, 14 Eylül 2017, İstanbul, BYSD.

TARIMSAL EKONOMİ VE POLİTİKA GELİŞTİRME ENSTİTÜSÜ (TEPGE)

Enstitümüz tarım, gıda, çevre ve kırsal kalkınma konularında ekonomik araştırmalar yaparak ve/veya yaptırarak başta T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı olmak üzere, kamu ve özel sektörde karar alıcı birimleri bilgilendirmeyi, böylece araştırma sonuçlarına dayalı politikalarla/kararlarla ülke tarımının gelişimine katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Bilgi çağının gereklerini yerine getirebilen, konusunda üzerine düşen görevleri yapmaya yetkin ve güçlü bir kurumsal yapıya ulaşmayı hedeflemektedir.

<https://arastirma.tarimorman.gov.tr/tepge>

Bilgi için: Peruze BOZER, peruze.pinar@tarimorman.gov.tr, +90 312 287 58 33